

ΠΡΑΞΗ

IN-HERITAGE

Προσβάσιμη Φύση και Πολιτισμός-Αειφόρος Τουρισμός
 (MIS:5050132)

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Π5.3.2-2 Προσβάσιμες τουριστικές διαδρομές στους δήμους Ρεθύμνου, Αγίας Νάπας και Σωτήρας

Σύμβαση	Μεταξύ της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ) και της ένωσης εταιριών «EUROPAXIS - INFALIA», με ημερομηνία υπογραφής 10.08.2022, για την Πράξη «Προσβάσιμη φύση και πολιτισμός-Αειφόρος Τουρισμός» με ακρωνύμιο «IN-HERITAGE», η οποία εντάσσεται στο Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας Interreg Ελλάδα-Κύπρος 2014-2020 και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Τ.Π.Α.) και από Εθνικούς πόρους της Ελλάδας και της Κύπρου
Υπηρεσία της Σύμβασης	4. Ανάπτυξη προτάσεων πακέτων προσβάσιμων τουριστικών διαδρομών μέσα στα όρια των τριών δήμων
Παραδοτέο της Πράξης	5.3.2: Κοινή Προώθηση
Ημερομηνία παράδοσης	28.08.2023

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Τ.Π.Α.)
και από Εθνικούς πόρους της Ελλάδας και της Κύπρου

ΑΝΑΘΕΤΟΥΣΑ ΑΡΧΗ

ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Κεντρικά Γραφεία: Ελ. Βενιζέλου 236, Τ.Κ. 163 41, Ηλιούπολη

Τηλ.: +30 210 99 49 837

Email: esaea@otenet.gr

Ιστοσελίδα: www.esaea.gr

ΑΝΑΔΟΧΟΣ

EUROPRACTIS μ.ΙΚΕ

Βέργας 4, Τ.Κ. 17673 Καλλιθέα, Αθήνα

Τηλ.: +30 210 82 10 895

Email: info@euro-praxis.com

Ιστοσελίδα: www.euro-praxis.com

INFALIA PC

ΒΕΠΕ Θεσσαλονίκης (κτίριο Γ2), Τ.Κ. 55535, Πυλαία
Θεσσαλονίκης

Τηλ.: +30 2310 365 180

Email: info@infalia.com

Ιστοσελίδα: www.infalia.com

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	4
Ένθεση Παραδοτέου	4
Σχετικά με τη ζητούμενη Υπηρεσία	4
Αντικείμενο και σκοπός του Παραδοτέου	5
1 Μεθοδολογία χάραξης διαδρομών	6
1.1 Παράδειγμα τουριστικής/ιστορικής μελέτης διαδρομής: Βόλτα στα μονοπάτια του χρόνου στο Ενετικό Ρέθυμνο.....	7
2 Πληροφορίες διαδρομών	15
2.1 Ονομασία (identification).....	15
2.2 Σύντομη τουριστική περιγραφή.....	16
2.3 Εκτενείς τουριστική περιγραφή	16
2.4 Χάρτης της διαδρομής.....	17
2.5 Οδηγίες και πληροφορίες της διαδρομής.....	17
2.6 Πληροφορίες σε Braille και ανάγλυφη πυξίδα προσανατολισμού.....	19

Εισαγωγή

Ένθεση Παραδοτέου

Η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία, αποκαλούμενη στο εξής χάριν συντομίας «ΕΣΑμεΑ», σε συνέχεια Πρόσκλησης Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος για σύναψη σύμβασης παροχής υπηρεσιών (ΑΔΑΜ 22PROC010570773 2022-05-18, Αρ. Πρωτ. 739/18.05.2022), ανέθεσε στην Ένωση Εταιριών «EUROPRACTIS - INFALIA» την παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών για την υλοποίηση δράσεων της Πράξης **«Προσβάσιμη φύση και πολιτισμός-Αειφόρος Τουρισμός»** με ακρωνύμιο **«IN-HERITAGE»**, η οποία εντάσσεται στο *Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας Interreg Ελλάδα-Κύπρος 2014-2020* και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Τ.Π.Α.) και από Εθνικούς πόρους της Ελλάδας και της Κύπρου.

Σε συνέχεια της υπογραφής της Σύμβασης του Έργου, στις 10.08.2022, και μετά την ολοκλήρωση των σχετικών παραδοτέων της Σύμβασης που εκ των πραγμάτων προηγούνται χρονικά (π.χ. βλ. Παραδοτέο 5.3.1-2 της Σύμβασης), η Ομάδα Έργου του Αναδόχου ξεκίνησε τις εργασίες της για την προετοιμασία του παρόντος Παραδοτέου.

Το παρόν Παραδοτέο εντάσσεται στην 4^η Υπηρεσία της Σύμβασης, με τίτλο *«Ανάπτυξη προτάσεων πακέτων προσβάσιμων τουριστικών διαδρομών μέσα στα όρια των τριών δήμων»*, η οποία εντάσσεται στο Παραδοτέο *«5.3.2 Κοινή Προώθηση»* της Πράξης IN-HERITAGE.

Το παρόν αποτελεί το πρώτο στη σειρά Παραδοτέο της εν λόγω Υπηρεσίας, η οποία συνολικά περιλαμβάνει δύο (2) παραδοτέα:

- Π5.3.2-2** Προσβάσιμες τουριστικές διαδρομές στους δήμους Ρεθύμνου, Αγίας Νάπας και Σωτήρας [το παρόν παραδοτέο]
- Π5.3.2-3** Προσβάσιμες μακέτες/χάρτες επιλεγμένων σημείων φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς των δήμων Ρεθύμνου, Αγίας Νάπας και Σωτήρας

Σχετικά με τη ζητούμενη Υπηρεσία

Η 4^η Υπηρεσία της Σύμβασης αφορά στη δημιουργία αφορά στον προσδιορισμό έξι (6) τουλάχιστον προσβάσιμων τουριστικών διαδρομών (τουριστικά πακέτα), εντός των ορίων των δήμων Ρεθύμνου, Αγίας Νάπας και Σωτήρας (δηλ. δύο σε κάθε δήμο), που συνδέουν προσβάσιμα σημεία φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς με προσβάσιμα σημεία γενικότερου τουριστικού ενδιαφέροντος

των τριών Δήμων, τα οποία περιλαμβάνονται στη βάση δεδομένων της νέας προσβάσιμης ηλεκτρονικής πλατφόρμας IN-HERITAGE (βλ. Υπηρεσία #5).

Οι πληροφορίες για κάθε διαδρομή περιλαμβάνουν:

- τεχνικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά των διαδρομών (π.χ. μήκος διαδρομής, τρόπους μετακίνησης, χρόνος που απαιτείται για την ολοκλήρωσή της διαδρομής από πεζούς, προσβασιμότητα, κ.λπ.)
- γενικές πληροφορίες (ιστορικές πληροφορίες, κ.λπ.) αλλά και χαρακτηριστικά σχετιζόμενα με την προσβασιμότητα, συμπερ. των σημείων φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς που περιλαμβάνονται στη διαδρομή.
- γενικές πληροφορίες για σημεία γενικότερου τουριστικού ενδιαφέροντος επί ή πλησίον της προτεινόμενης διαδρομής (π.χ. προσβάσιμοι χώροι εστίασης, προσβάσιμα καταστήματα τουριστικού ενδιαφέροντος κ.λπ.)

Για την υποστήριξη του κάθε πακέτου θα συλλεχθεί επί τόπου πολυμεσικό υλικό, το οποίο θα ενσωματωθεί στη βάση δεδομένων της ηλεκτρονικής πλατφόρμας (Παραδοτέο 5.3.3 – Υπηρεσία #5) και θα δημιουργηθούν (Υπηρεσία #4) προσβάσιμες μακέτες και χάρτες με τα επιλεγμένα σημεία φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και προώθησή τους στου Δικαιούχους της Πράξης για τη περαιτέρω χρήση αυτών στους αντίστοιχους χώρους των τριών δήμων.

Εκροές της Υπηρεσίας αποτελούν: (1) η παρούσα έκθεση με τις αναλυτικές περιγραφές των προσβάσιμων τουριστικών διαδρομών εντός των τριών δήμων, και (2) οι μακέτες/χάρτες για επιλεγμένα προσβάσιμα σημεία φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς των τριών Δήμων.

Αντικείμενο και σκοπός του Παραδοτέου

Το παρόν τεύχος, σύμφωνα και με τα παραπάνω, αφορά στην πρώτη φάση της 4^{ης} Υπηρεσίας της Σύμβασης και την εκροή (1), δηλαδή τον προσδιορισμό και την προετοιμασία των περιγραφών των προτεινόμενων προσβάσιμων τουριστικών διαδρομών εντός των τριών δήμων. Το παρόν απευθύνεται αμιγώς στα στελέχη της Αναθέτουσας Αρχής ως αναφορά πεπραγμένων/αποδελτίωση και για τη λήψη τυχόν σχολίων πριν την ολοκλήρωση της τελικής φάσης της Υπηρεσίας, δηλαδή τη σχεδίαση των μακετών/χαρτών για τα επιλεγμένα σημεία επί των διαδρομών.

Κυρίως, και αναπόσπαστο, μέρος του παρόντος συνιστούν οι παρακάτω **συνοδευτικοί ψηφιακοί φάκελοι**:

1. «Παράρτημα 1: Διαδρομές στον Δήμο Ρεθύμνης»
2. «Παράρτημα 2: Διαδρομές στον Δήμο Αγίας Νάπας»
3. «Παράρτημα 3: Διαδρομές στον Δήμο Σωτήρας»

1 Μεθοδολογία χάραξης διαδρομών

Για τη σχεδίαση των προτεινόμενων περιπατητικών διαδρομών του έργου IN-HERITAGE στους δήμους Ρεθύμνης, Αγίας Νάπας και Σωτήρας, ακολουθήθηκε επιγραμματικά η εξής διαδικασία:

1. Καθορισμός σε χάρτη των σημείων τουριστικού ενδιαφέροντος (μουσεία, αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία, περιοχές φυσικού κάλους, πολιτιστικοί χώροι, εμβληματικά κτίρια κ.λπ.)
2. Καθορισμός σε χάρτη των περιοχών με τη μεγαλύτερη πυκνότητα εμπορικών δραστηριοτήτων (εμπορικά καταστήματα, καταστήματα εστίασης, καταλύματα προσωρινής διαμονής κ.λπ.)
3. Καθορισμός σε χάρτη σημείων ειδικού ενδιαφέροντος (π.χ. σύλλογος ΑμεΑ, φαρμακεία, νοσοκομεία, ιατρικά κέντρα, αθλητικά κέντρα κ.λπ.)
4. Δημιουργία διαδρομών που θα συνδέουν τα περισσότερα από τα παραπάνω σημεία μεταξύ τους λαμβάνοντας υπόψη:
 - την απόσταση μεταξύ των σημείων
 - τον εκτιμώμενο χρόνο μετακίνησης μεταξύ των σημείων
 - την εξυπηρέτηση των σημείων από αστικές συγκοινωνίες και ειδικότερα από προσβάσιμες αστικές συγκοινωνίες
5. Προσθήκη διαδρομών που ενδεχομένως από μόνες τους παρουσιάζουν κάποιο ενδιαφέρον π.χ. λόγω ύπαρξης ωραίας θέας από κάποιο σημείο
6. Έλεγχος των διαδρομών που θα προκύψουν επί τόπου και αξιολόγηση ως προς
 - την προσβασιμότητα των πεζοδρομίων (πλάτος, ράμπες, οδηγοί τυφλών κ.λπ.)
 - την κλίση των επιφανειών κίνησης
 - την προσβασιμότητα των σημείων ενδιαφέροντος (δυνατότητα προσέγγισης, θέσεις στάθμευσης, προσβασιμότητα κτιρίου κ.λπ.)
7. Εντοπισμός εναλλακτικών δρομολογήσεων για διαφορετικές / βέλτιστες συνθήκες προσβασιμότητας
8. Οριστικοποίηση των διαδρομών ώστε να μπορούν να εξυπηρετήσουν άτομα με κάθε μορφής αναπηρία
 - Αφαίρεση από τη διαδρομή απρόσβατων σημείων

- Εντοπισμός των σημείων εκείνων που με λίγη βοήθεια θα μπορούσαν ενδεχομένως να εξυπηρετήσουν άτομα με αναπηρία ή κάποιες αναπηρίες-επισήμανση των συγκεκριμένων εμποδίων
 - Εντοπισμός και επισήμανση τυχόν εξυπηρετήσεων (π.χ. προσβάσιμες τουαλέτες)
9. Χρονομέτρηση των διαδρομών και των επιμέρους τμημάτων μεταξύ των διαφόρων σημείων, ώστε άτομο σε αμαξίδιο ή τυφλό άτομο να έχει και την επιπλέον αυτή πληροφόρηση και να προγραμματίσει τη στάση του ή να μπορεί να προσανατολιστεί ευκολότερα αντίστοιχα.
10. Οι διαδρομές μπορεί να είναι θεματικού χαρακτήρα (π.χ. συνδέουν όλα τα ιστορικά μνημεία) ή μικτού χαρακτήρα.

1.1 Παράδειγμα τουριστικής/ιστορικής μελέτης διαδρομής: Βόλτα στα μονοπάτια του χρόνου στο Ενετικό Ρέθυμνο

Ξεκινάμε τον περίπατο μας στο παλιό ενετικό λιμάνι του Ρεθύμνου περνώντας δίπλα από τις γραφικές ταβερνούλες. Αν τα τραπεζάκια παραμένουν απλωμένα έτσι όπως έχουν μέχρι σήμερα, αμαξίδια ίσως μπορούν να κινηθούν το ένα πίσω από το άλλο, επίσης πεζοί μπορούν να κινηθούν σε δυάδες, σε άλλη περίπτωση αν δεν θέλουμε να κινηθούμε έτσι, έχουμε πλήρη εικόνα του μικρού λιμανιού (της λεκάνης του και του φάρου), στεκώμενοι στην είσοδο του όπου μπορούμε να μιλήσουμε για την ιστορία του και να φωτογραφίσουμε.

Στην είσοδο του δεσπόζει ο φάρος που κτίστηκε στα χρόνια της Αιγυπτιακής Αυτοκρατορίας, εδώ σ αυτό το μικρό λιμάνι έβρισκαν την ευκαιρία για λίγο να ξεκουραστούν οι ενετικές γαλέρες που παρέπλεαν τα βόρεια παράλια από την Candia (Ηράκλειο) στην Canea (Χανιά).

Εκεί που κάποτε λειτουργούσαν οι αποθήκες και τα μαγαζιά του λιμανιού και που έφταναν τα διάφορα εμπορεύματα για τους κατοίκους της πόλης, περιμένουν καθρεπτιζόμενες στο νερό οι γραφικές ταβερνούλες τους επισκέπτες να χαρούν τους ντόπιους μεζέδες κάτω από τον κρητικό ουρανό.

Μόλις μερικά μέτρα χωρίζουν το παλιό μικρό λιμάνι από την Λότζια, ίσως το πιο γνωστό δημόσιο ενετικό κτίσμα της πόλης, του τέλους του 16^{ου} αιώνα, το ενετικό δημαρχείο θα λέγαμε και τόπος συγκέντρωσης των ευγενών τιμαριούχων.

Εδώ στις εκάστοτε συγκεντρώσεις τους κυριαρχούσαν οι συζητήσεις για τα εμπορικά, πολιτικά και οικονομικά θέματα αλλά επίσης για την ψυχαγωγία των Ενετών ευγενών δεν έλειπαν από το χώρο αυτό και τα τυχερά παιχνίδια.

Σ αυτόν εδώ το χώρο που μπορούμε να φανταστούμε κάποτε τους δημόσιους κήρυκες μέσα από τις στοές του να προκηρύσσουν μέσα από τις στοές του τα διατάγματα της πόλης, φιλοξενείται το πωλητήριο του Υπουργείου Πολιτισμού αντιγράφων αρχαίων ευρημάτων.(Προς το παρόν λείπει ράμπα πρόσβασης, έξη σκαλοπάτια οδηγού στο εσωτερικό του κτίσματος).

Τα μεγάλα τοξωτά παράθυρα επιτρέπουν μια καλή εντύπωση αντίληψης του εσωτερικού χώρου, ακόμα και αν δεν εισέλθουμε στο σε εσωτερικό ,έξω δε από το κτίσμα έχουμε πλήρη θέαση του ενδιαφέροντος αυτού ενετικού αρχιτεκτονήματος.

Αφήνουμε την ενετική Λότζια , εκεί που κάποτε πίσω από αυτήν ξεκινούσε η μεγάλη πλατεία, των Ενετών , η Piazza και ξεκινούμε την περιήγηση μας στην παλιά πόλη, όπου και μας περιμένει ένα ταξίδι στο χρόνο...

Αρχιτεκτονικά κατάλοιπα της Ενετοκρατίας, η αναγεννησιακή πολεοδομική δομή της πόλης, τα σκιερά δρομάκια , οι ενετικές κατοικίες με φροντισμένα ανάγλυφα θυρώματα, τα θολωτά ισόγεια με βοτσαλωτές εσωτερικές αυλές και πέτρινες σκάλες, τα ξύλινα Τούρκικα κιόσκια, τα τζαμιά με τους περίτεχνους μιναρέδες και οι κρήνες με τις επιγραφές όλα έχουν να μας διηγηθούν και από μια ιστορία.

Ακολουθούμε την οδό Παλαιολόγου και λίγο πιο πέρα στην καρδιά της παλιάς πόλης σε μια εσοχή του δρόμου, στην πλατεία που είναι γνωστή στους ντόπιους με το όνομα Πλάτανος μας περιμένει η πιο γνωστή Ενετική Κρήνη της πόλης, η κρήνη Rimondi.

Η οδός Παλαιολόγου είναι ένας μικρός πλακόστρωτος πεζόδρομος που μπορούμε σχετικά ομαλά να περάσουμε, μονάχα κάποιες ώρες το πρωί διέρχονται από εκεί κάποια αυτοκίνητα για πολύ λίγο για να μεταφέρουν τα εμπορεύματα στα παρευρισκόμενα σ αυτήν καταστήματα.

Η κρήνη Rimondi αποτελεί για την πόλη του Ρεθύμνου την παλαιότερη για την πόλη ,κτίστηκε ήδη στα 1588 και δρόσιζε τους κατοίκους της πόλης με τα νερά της πηγής του Αη Γιάννη του Προδρόμου, η επισκευή της δε το 1626 την συνέδεσε για πάντα με το όνομα του τότε Ρέκτορα Alvise Rimondi.

Η πλούσια αρχιτεκτονική της διακόσμηση με τους τέσσερις κορινθιακούς κιονίσκους και τις ανάγλυφες λεοντοκεφαλές από όπου αναβλύζει το νερό ίσως είναι το πιο φωτογραφημένο μοτίβο της πόλη.

Δυο λεπτά δρόμος θα μας φέρει μπρός στο λαμπρότερο Τζαμί της πόλης για τα χρόνια της Τουρκοκρατίας, το Τζαμί της Νερατζές, Τέμενος που στεγάστηκε σε ένα από τα δύο λατινικά μοναστήρια της πόλης για τα χρόνια της ενετοκρατίας, αφιερωμένο στην Παναγία (Santa Maria).

Εντυπωσιάζουν τον επισκέπτη εδώ τα ενετικά θυρώματα, οι προσθήκες των τριών τρούλων στα χρόνια της Τουρκοκρατίας και πάνω από όλα ο Μιναρές

ύψους 33 μέτρω έργο του Ρεθυμνιώτη πρακτικού μηχανικού Δασκαλάκη στα 1887.

Σήμερα ο χώρος φιλοξενεί το Ωδείο της πόλης και αποτελεί χώρο ποικίλων πολιτιστικών εκδηλώσεων. Ο δρόμος που ακολουθούμε για να φτάσουμε εδώ είναι επίσης ένας ομαλός πεζόδρομος. Ομαλή επίσης πρόσβαση στο χώρο του Τζαμιού έχουμε μέσω της κεντρικής εισόδου όπου και ευρίσκεται χαμηλό σκαλοπάτι που δεν εμποδίζει την είσοδο μας στο κυριότερο χώρο του κτίσματος, χώρο που φιλοξενεί θεατρικές και μουσικές παραστάσεις.

Δίπλα στο Τζαμί της Νερατζές στην Οδό Βερνάδου θα βρούμε το «Σπίτι του Πολιτισμού» και αμέσως μετά το Λαογραφικό Μουσείο, όπου η επίσκεψη μας θα μας δώσει την ευκαιρία για ένα ταξίδι στο χώρο του πολιτισμού, της τέχνης, (Σπίτι Πολιτισμού), καθώς επίσης της Λαϊκής Τέχνης, Παράδοσης και της νεότερης ιστορίας της Κρήτης(Λαογραφικό Μουσείο).

Το σημερινό Σπίτι Πολιτισμού αποτελεί τμήμα των συμπληρωματικών κτισμάτων του συγκροτήματος του Λατινικού Μοναστηριού της Santa Maria καθώς επίσης τμήμα νεότερων κτισμάτων ιδιωτικών κατοικιών και καταστημάτων, καθώς επίσης τμήμα του χώρου που στέγασε τον πρώτο κινηματογράφο του Ρεθύμνου Απόλλων, ανακατασκευάστηκε και στους δύο ορόφους του φιλοξενεί ποικίλες εκδηλώσεις πολιτισμικού χαρακτήρα, θεατρικές και μουσικές παραστάσεις, διαλέξεις, περιοδικές εκθέσεις, παιδικές-σχολικές πολιτιστικές δραστηριότητες κ.α.

Η πρόσοψη του κτίσματος βρίσκεται στη βόρεια πλευρά επί της οδού Βερνάδου ενώ στην νότια και πίσω πλευρά του γειτνιάζει με μεγάλο πλακόστρωτο ηλιόλουστο υπαίθριο χώρο (πλατεία),δίπλα στο 1ο Δημοτικό σχολείο της πόλης και με ένα εύκολο και σύντομο πέρασμα που οδηγεί στον Ενετικό ναό του Αγίου Φραγκίσκου, τμήμα του δεύτερου λατινικού μοναστηριού της πόλης , όπου σε λίγο θα φιλοξενηθεί προσωρινά τμήμα της συλλογής του Αρχαιολογικού Μουσείου Ρεθύμνου .

Η πρόσβαση σε όλους του χώρους είναι ομαλή, στο ισόγειο κύριο χώρο εκδηλώσεων υπάρχει χαμηλή ράμπα και η άνοδος στον επάνω όροφο γίνεται με τη βοήθεια ανσασέρ.

Ένα Ενετικό αρχοντικό στο ίδιο δρόμο κτίσμα ιδιαίτερου κάλους του 17ου αιώνα και μόλις δυο βήματα λίγο πιο πέρα από το Σπίτι του Πολιτισμού φιλοξενεί την λαογραφική και ιστορική συλλογή που εκτίθεται σε πέντε αίθουσες στους δύο ορόφους του κτηρίου

Έργα της παραδοσιακής κρητικής χειροτεχνίας, κεντήματα, κρητικά υφαντά, δαντέλες, έργα καλαθοπλεκτικής και κεραμικής τέχνης, γεωργικά εργαλεία καθώς επίσης άλλων παραδοσιακών επαγγελμάτων καθώς επίσης ποικίλα άλλα δείγματα της λαϊκής κρητικής τέχνης αποτελούν μερικά από τα εκθέματα του β΄

ορόφου, όπου δυστυχώς προς το παρόν η πρόσβαση είναι δυνατή μέσω εξωτερικής λιθόκτιστης σκάλας.(Σύμφωνα με τελευταίες πληροφορίες γίνεται μέριμνα για ομαλή πρόσβαση για άτομα με σωματικές αναπηρίες στο κοντινό μέλλον).

Στο ισόγειο του κτηρίου όπου φιλοξενείται το τμήμα της ιστορικής συλλογής και όπου υπάρχει χώρος διαλέξεων και προβολών δεν υπάρχει πρόβλημα πρόσβασης, το ίδιο ισχύει και για την κεντρική και πίσω εξωτερική φιλόξενη αυλή του με τις νεραντζιές, το πέτρινο πηγάδι και κτιστή σκάφη που χαρίζουν ιδιαίτερη γοητεία με χρώμα άλλης εποχής στο κτίσμα.

Ακριβώς δίπλα στο Ιστορικό Λαογραφικό μουσείο μέσα στο χώρο της Ενετικής ιδιωτικής κατοικίας της οικογένειας Clodio, κτίσμα του 16ου αιώνα όπου στην είσοδο του δεσπόζει περίτεχνο θύρωμα με ανάγλυφο διάκοσμο, λειτουργεί το παραδοσιακό εργαστήριο χειροποίητου φύλλου σφολιάτας και κανταϊφιού.

Μέχρι έξω ακόμα το δρόμο φτάνει το άρωμα από τα φρεσκοψημένα γλυκά, ενώ μέσα από την μόνιμα ανοιχτή πόρτα του εργαστηρίου μπορούμε να θαυμάσουμε τον πάνω ηλικιωμένο παραδοσιακό μάστορα κύριο Γιώργο Χατζηπαράσχο να απλώνει με τον ενθουσιασμό έφηβου στο τεράστιο τραπέζι του το λεπτό σαν φίλο περγαμηνής χειροποίητο φύλλο σφολιάτας που μοιάζει σαν προέκταση της ίδιας του της ύπαρξης.

(πρόσβαση προς τον παρόν μέσω κάποιας ράμπας δεν υπάρχει, ο ηλικιωμένος ιδιοκτήτης μοιάζει πρόθυμος να βοηθήσει με όποιον τρόπο μπορεί τους επισκέπτες να αποκομίσουν εντυπώσεις και εικόνες από την τέχνη του, όπως είπαμε η πόρτα είναι μόνιμα ανοιχτή, συχνά έρχεται μπροστά στην είσοδο και συνομιλεί με τους επισκέπτες, δείχνει δείγματα της δουλειάς του..... ίσως και με κάποια στήριξη του Δήμου της πόλης του Ρεθύμνου θα μπορούσαν να γίνουν περισσότερα πράγματα για αυτή την τέχνη που μοιάζει να βγαλμένη από έναν κόσμο που χάνεται....

Συνεχίζουμε την βόλτα μας στο ιστορικά κέντρο της πόλης, με επομένο σταθμό μας την εκκλησία της Κυρίας των Αγγέλων, ακολουθούμε το γραφικό δρομάκι της οδού Επιμενείδου οι όμορφες ιδιωτικές Ενετικές κατοικίες του διαμορφωμένες σήμερα σε φροντισμένα μικρά ξενοδοχεία και ταβερνούλες μας προσφέρουν ένα μικρό ταξίδι στο χρόνο.

Στην αρχή του μικρού αυτού σκιερού δρόμου θα βρούμε ένα από τα παλαιότερα και συγχρόνως ωραιότερα Ενετικά αρχοντικά της πόλης το σημερινό ξενοδοχείο Veneto,κτίσμα του 14ου αιώνα.

Η όμορφη βοτσαλωτή του αυλή (ορατή από τον δρόμο μέσω της μόνιμα ανοικτής πόρτας), με την αψίδα και την πέτρινη σκάλα που οδηγεί στους πάνω ορόφους αποτελεί ένα από ποιο φωτογραφημένα μοτίβα της πόλης.

(Επειδή στον δρομίσκο αυτό λειτουργούν οι ταβερνούλες που ήδη αναφέραμε η κίνηση μέσα από αυτόν με τα αμαξίδια είναι δυνατή πορεύομενο το ένα αμαξίδιο πίσω από το άλλο.)

Στο τέλος του δρόμου αυτού θα βρεθούμε στην οδό Αραμπατζόγλου, επίσης ιδιαίτερα γραφικό δρόμο της πόλης. Εντυπωσιάζουν οδού οι Τούρκικες ιδιωτικές κατοικίες στον δεύτερο όροφο των παλαιότερων Ενετικών κτισμάτων με τα περίτεχνα ξύλινα κιόσκια.

Ακολουθώντας την πορεία του δρόμου προς τα αριστερά θα βρούμε στο τέλος του σε μικρή πλατεία την εκκλησία της Κυρίας των Αγγέλων, γνωστή στους ντόπιους και με το όνομα «Μικρή Παναγία» σε σύγκριση με την «Μεγάλη Παναγία» όπως ονομάζουν τον Μητροπολιτικό ναό της πόλης

Πρόκειται για κτίσμα των τελευταίων χρόνων της Ενετοκρατίας, όπου έχουν ενσωματωθεί και νεώτερος προσθήκες όπως είναι το πυργοειδές κωδωνοστάσιο του έτους 1920. Για τους Ενετούς αποτελούσε την εκκλησία της αγίας Μαρίας της Μαγδαληνής του τάγματος των Δονιμικανών.

Στα πρώτα χρόνια της Τουρκοκρατίας είχε για λίγο παραχωρηθεί στους Χριστιανούς κατοίκους της πόλης για τις λατρευτικές τους ανάγκες, ενώ λίγο αργότερα ο Χουσεΐν Πασάς την μετέτρεψε σε τζαμί.

Χαμηλό σκαλοπάτι που δεν θα αποτελέσει εμπόδιο για τη πρόσβαση με αμαξίδιο, οδηγεί στο εσωτερικό του μικρού τρίκλιτου ναού αφιερωμένο όχι μόνο την Παναγία αλλά και στους αγίους Κωνσταντίνο, Ελένη καθώς και Άγιο Ελευθέριο. Οι περισσότερες εικόνες του ναού ανήκουν στα χρόνια από το 1927 έως και το 1939, ενώ η παλαιότερη εικόνα της Παναγίας της οδηγήτριας με αργυρή επένδυση στο ξύλινο προσκυνητάρι, φαίνεται να είναι έργο των μέσων του 19ου αιώνα και αφιέρωμα της γνωστής Ρεθυμνώτικης οικογένειας Μοάτσου, απόγονο των ευγενών Ενετών. (Αυτός ο περίπατος είναι μία από τις πολλές επιλογές που έχουμε στο ιστορικό κέντρο της πόλης του Ρεθύμνου, μας περιμένουν και άλλες που θα προτείνουμε στις επόμενες περιγραφές).

Εικόνα 1: Κρήνη Rimondi

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Τ.Π.Α.)
και από Εθνικούς πόρους της Ελλάδας και της Κύπρου

Εικόνα 2: Λιμάνι Ρεθύμνου

Εικόνα 3: Ενετική Λόντζια

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Τ.Π.Α.)
και από Εθνικούς πόρους της Ελλάδας και της Κύπρου

Εικόνα 4: Εργαστήριο Παραδοσιακού Φύλλου Σφολιάτας

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Τ.Π.Α.)
και από Εθνικούς πόρους της Ελλάδας και της Κύπρου

Εικόνα 4: Τζαμί της Νερατζές

2 Πληροφορίες διαδρομών

Για κάθε προτεινόμενη διαδρομή συλλέχθηκαν/παράχθηκαν τα παρακάτω στοιχεία:

- Ονομασία (identification) / Σημείο αφετηρίας & σημείο τελικού προορισμού
- Τουριστική περιγραφή της διαδρομής
- Χάρτης / σχεδιάγραμμα
- Σημαντικά σημεία στη διαδρομή (points of interest)
- Διάγραμμα ανύψωσης¹
- Διαστάσεις-χαρακτηριστικά (συνολική απόσταση & μέγιστη κλίση)
- Χρόνος ολοκλήρωσης (travel time)
- Οδηγίες πλοήγησης για την ολοκλήρωση της διαδρομής
- Διευκολύνσεις (WC, στάσεις ΜΜΜ, σημεία ανάπαυλας, κ.λπ.)
- Χαρακτηριστικά προσβασιμότητας (προσβασιμότητα για χρήστες αναπηρικού αμαξιδίου, οδηγός τυφλών, κ.λπ.)
- Σημεία / εμπόδια που χρίζουν προσοχής (critical points)

2.1 Ονομασία (identification)

Αρχικά, χρειάζεται ο προσδιορισμός μιας σύντομης ονομασία της διαδρομής. Προτείνεται η ονομασία να είναι της μορφής «Ονομασία του σημείου αφετηρίας», «Ονομασία ενός ενδιάμεσου κομβικού σημείου», «Ονομασία του σημείου τερματισμού».

Για παράδειγμα:

«Πλατεία Άγνωστου Στρατιώτη - Πλατεία Μικρασιατών - Πλατεία των Ηρώων Πολυτεχνείου».

Η Ονομασία θα πρέπει να είναι σε δύο γλώσσες (Ελληνικά – Αγγλικά).

¹ Τα διαγράμματα ανύψωσης (αγγλ. elevation charts) παρέχουν σημαντικές πληροφορίες για πολλές ομάδες επισκεπτών και έχουν αποδειχθεί ιδιαίτερα χρήσιμοι, ενώ η παραγωγή τους δεν είναι πλέον τόσο δύσκολη. Για παράδειγμα, η εφαρμογή Google maps προσφέρει σήμερα ελεύθερα τη δυνατότητα δημιουργίας «elevation profiles» με πληροφορίες για τη διακύμανση του ύψους σε όποια διαδρομή διαλέξετε, σε οποιαδήποτε περιοχή. Συνιστάται βέβαια η περαιτέρω γραφική τους επεξεργασία για την προσθήκη κλίσεων, επισημάνσεων εμποδίων κ.λπ., όπως αναφέρθηκε παραπάνω.

2.2 Σύντομη τουριστική περιγραφή

Στη συνέχεια, θα πρέπει να δίνεται μια *σύντομη τουριστική περιγραφή* της διαδρομής, της τάξης των 800 χαρακτήρων με τα κενά, ώστε να αποτυπώνεται στην *Πινακίδα Προβολής* της διαδρομής.

«Η διαδρομή αυτή δίνει τη δυνατότητα να διασχίσετε το Ιστορικό κέντρο του Ρεθύμνου από ανατολικά προς δυτικά, περνώντας από μνημεία, μουσεία, χαρακτηριστικούς δρόμους και σοκάκια, ανακαλώντας μνήμες από το παρελθόν.

Ξεκινώντας, από έναν σημαντικό δρόμο του Ιστορικού κέντρου, την οδό Αρκαδίου, μέσω της οδού Τσουδερών και στη συνέχεια της «μικρής αγοράς» και της Οδού Αγ. Φραγκίσκου φτάνετε στην πλατεία του Μικρασιατών, όπου δίνεται η δυνατότητα για ένα μικρό διάλειμμα ανάπαυσης και ξεκούρασης απολαμβάνοντας τον χώρο που περιβάλλεται από ένα πλήθος μνημείων.

Στη συνέχεια, από την οδό Βερνάρδου, ένα γραφικό σοκάκι με πολλά σημεία ενδιαφέροντος, συνεχίζετε στην οδό Νικ. Φωκά και τέλος στην οδό Π. Κορωναίου που καταλήγει στην πλατεία των Ηρώων Πολυτεχνείου.»

Η *Τουριστική Περιγραφή* θα πρέπει να είναι σε δύο γλώσσες (Ελληνικά – Αγγλικά).

2.3 Εκτενείς τουριστική περιγραφή

Η *σύντομη τουριστική περιγραφή* της διαδρομής, θα πρέπει να πρέπει επίσης να συνοδεύεται από έναν σύνδεσμο, τύπου short URL, και ένα QR code τύπου link τα οποία να επιτρέπουν σε ένα άτομο με φορητή συσκευή να σκανάρει τον κωδικό (ή να πληκτρολογήσει το short url) και να μεταβεί στη αντίστοιχη σελίδα της νέας διαδικτυακής πύλης portal.in-heritage.eu, απευθείας στο κινητό του (απαιτείται σύνδεση στο Internet), όπου παρουσιάζεται εκτενώς η προτεινόμενη διαδρομή. Για παράδειγμα:

Η διαδρομή αυτή (1,1 χλμ. συνολικά) μας δίνει τη δυνατότητα να διασχίσουμε το Ιστορικό κέντρο του Ρεθύμνου από ανατολικά προς δυτικά, περνώντας από μνημεία, μουσεία, χαρακτηριστικούς δρόμους και σοκάκια, ανακαλώντας μνήμες από το παρελθόν.

Ξεκινώντας, από έναν σημαντικό δρόμο του Ιστορικού κέντρου, την οδό Αρκαδίου (την λεγόμενη Sabbionara κατά την Ενετοκρατία), συναντάμε το τζαμί του Καρά Μουσά Πασά [1], που κτίστηκε στη θέση της μονής που κατά την Ενετοκρατία ήταν αφιερωμένη στην Αγία Βαρβάρα.

Λίγο παρακάτω, βρίσκεται το Χάνι του Παττακού, ένα κτιριακό συγκρότημα εποχής ενετοκρατίας που σήμερα σώζεται μόνο η αναγεννησιακή πρόσοψή του.

Στη συνέχεια του ίδιου δρόμου αξίζει να παρατηρήσουμε την πρόσοψη ενός εντυπωσιακού κτιρίου, την οικία Δρανδάκη, που ανήκει σε χαρακτηριστικό τύπο σπιτιού της Ενετοκρατίας.

Αφήνοντας την οδό Αρκαδίου, στο σημείο που συναντάμε την οδό Τσουδερών (αλλαγή πορείας αριστερά στα 375 μ.), αρχίζουμε να διασχίζουμε την πόλη προς τα δυτικά. Αφού δούμε το θύρωμα στη Τσουδερών 12, φτάνουμε στην οδό Εθνική Αντιστάσεως (αλλαγή πορείας αριστερά μετά 135 μ.), όπου μπορούμε να περπατήσουμε ένα μικρό τμήμα

της «μικρής αγοράς» και να στρίψουμε στην οδό Αγίου Φραγκίσκου (αλλαγή πορείας δεξιά μετά από 15 μ.), για να φθάσουμε αρχικά στον Άγιο Φραγκίσκο [2] και στη συνέχεια στο «Τούρκικο Σχολείο» [3].

Εκεί (αλλαγή πορείας δεξιά μετά από 50μ.), η πλατεία του Μικρασιατών (1ου Δημοτικού σχολείου) μας δίνει τη δυνατότητα για ένα μικρό διάλειμμα ανάπαυσης και ξεκούρασης απολαμβάνοντας τον χώρο που περιβάλλεται από ένα πλήθος μνημείων.

Στη συνέχεια, προχωράμε στην οδό Βερνάρδου (στη βόρεια πλευρά της πλατείας, αλλαγή πορείας αριστερά μετά από 85 μ.), ένα γραφικό σοκάκι, όπου μπορούμε να επισκεφτούμε μνημεία και μουσεία της πόλης: το Τζαμί Νερατζές (Γαζή Χουσεΐν Πασά) [4] (σημερινό Ωδείο), με το εντυπωσιακό θύρωμα του και τον μιναρέ που ξεχωρίζει με το ύψος του, το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο [5], καθώς και το αξιόλογο θύρωμα στον αριθμό 30.

Μετά τη συμβολή με την οδό Νικ. Φωκά (αλλαγή πορείας δεξιά μετά από 135 μ.) και με κατεύθυνση προς τα βόρεια, φτάνουμε σε ένα πλάτεμα όπου δεσπόζει ο Ναός της Κυρίας των Αγγέλων (Ιερός Ναός της Μαρίας της Μαγδαληνής) [6].

Προχωρώντας δυτικά στην οδό Π. Κορωναίου (αλλαγή πορείας αριστερά μετά από 25 μ.), θα συναντήσουμε μια από τις 10 κρήνες του Ιστορικού κέντρου και δίπλα της ένα ακόμη τζαμί, το Ιμπραΐμ τζαμί.

Στο τέλος του δρόμου (μετά από 230 μ.), βρίσκουμε την πλατεία των Ηρώων Πολυτεχνείου με το νεοκλασικό κτίριο στο οποίο στεγάζονται οι υπηρεσίες της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης (στη δυτική πλευρά της Πλατείας).

Η *Τουριστική Περιγραφή* θα πρέπει να είναι σε δύο γλώσσες (Ελληνικά – Αγγλικά).

2.4 Χάρτης της διαδρομής

Με τη χρήση του OpenMaps και κατόπιν επεξεργασίας θα πρέπει να παρουσιάζεται ο χάρτης της περιοχής με χαραγμένη την προτεινόμενη διαδρομή, την αφετηρία και το σημείο τερματισμού, με επισήμανση βασικών σημείων ενδιαφέροντος επί της διαδρομής, και με επισήμανση των σημείων που χρειάζεται αλλαγή κατεύθυνσής (ή αλλαγή οδού στην ίδια κατεύθυνση).

2.5 Οδηγίες και πληροφορίες της διαδρομής

Κάτω από τον χάρτη θα πρέπει να παρουσιάζονται με τη σειρά επίσκεψης τα σημεία ενδιαφέροντος που επισημαίνονται στον χάρτη, με τους με στοιχεία για την απόστασή τους από την αφετηρία (σε μέτρα και σε χρόνο²).

Επίσης το κάθε σημείο θα πρέπει να συνοδεύεται από το QR code τύπου link που παραπέμπει απευθείας στη αντίστοιχη σελίδα της πύλης portal.in-heritage.eu,

² Με βάση έναν αργό ρυθμό βαδίσματος που αντιστοιχεί σε άτομα 65+, δηλαδή 3,5 Km/h.

όπου παρουσιάζεται εκτενώς το σημείο ενδιαφέροντος (περιγραφή, προσβασιμότητα, φωτογραφίες, κ.λπ.).

Στη συνέχεια, θα πρέπει να παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά της διαδρομής, για παράδειγμα:

Επίσης, θα πρέπει να αποτυπώνεται και ο *χάρτης ανύψωσης* (elevation map) της διαδρομής.

Τέλος, τα στοιχεία που παρουσιάζονται εδώ θα πρέπει να συνοψίζονται σε ελληνικά και αγγλικά μέσω των ανάλογων QR codes τύπου text, τα οποία επιτρέπουν σε ένα άτομο με φορητή συσκευή να σκανάρει τον κωδικό και να διαβάσει ή ακούσει την αντίστοιχη περιγραφή απευθείας στο κινητό του (και χωρίς να απαιτείται σύνδεση στο Internet).

Για παράδειγμα:

Κατεύθυνση πινακίδας: Βορράς

Αφετηρία: Πλατεία Άγνωστου Στρατιώτη (δυτική πλευρά)

Οδός Αρκαδίου (κατεύθυνση βορειοδυτική): τζαμί του Καρά Μουσαΐ Πασά [#1], Χάνι του Παττακού και οικία Δρανδάκη.

Μετά από 375 μ., αριστερά (δυτικά) στην οδό Τσουδερών: Θύρωμα στη Τσουδερών 12.

Μετά από 135 μ., αριστερά (νότια) στην οδό Εθνική Αντιστάσεως: «μικρή αγορά».

Μετά από 15 μ., δεξιά (δυτικά) στην οδό Αγίου Φραγκίσκου: Ναός Αγίου Φραγκίσκου [2].

Μετά από 50 μ., δεξιά (βόρεια) στην πλατεία του Μικρασιατών: «Τούρκικο Σχολείο» [3],

Μετά από 85 μ., αριστερά (δυτικά) στην οδό Βερνάρδου: Τζαμί Νερατζές [4], Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο [5] και αξιόλογο θύρωμα στον αριθμό 30.

Μετά από 135 μ., δεξιά (βόρεια) στην οδό Νικ. Φωκά: Ιερός Ναός της Μαρίας της Μαγδαληνής [6].

Μετά από 85 μ., αριστερά (δυτικά) στην οδό Π. Κορωναίου: κρήνη και Ιμπραΐμ τζαμί.

Μετά από 230 μ.: πλατεία των Ηρώων Πολυτεχνείου: νεοκλασικό κτίριο της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης (στη δυτική πλευρά της Πλατείας).

Τερματισμός: Κτίριο Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης.

Συνολικό μήκος: 1100 μ. Κέρδος/απώλεια ύψους: +19,8 μ., -17,5 μ. Μέση κλίση: +2,6%, -3,5%

Προσβασιμότητα: μη προσβάσιμη με αναπηρικό αμαξίδιο, δεν υπάρχει οδηγός όδευσης τυφλών, δεν υπάρχει WC ΑμεΑ

Εικόνα 1. Παράδειγμα κειμένου που περιλαμβάνεται QR Code τύπου text με τις οδηγίες πλοήγησης στα ελληνικά

Σημείωση: Οι οδοί που αναφέρονται στις οδηγίες, στην πύλη θα πρέπει να συνδέονται με τις αντίστοιχες πληροφορίες προσβασιμότητάς τους.

2.6 Πληροφορίες σε Braille και ανάγλυφη πυξίδα προσανατολισμού

Στο κάτω δεξί μέρος, στην «υποδοχή για μεταλλική πινακίδα Braille» θα πρέπει να αναγράφεται σε γραφή Braille, σε ελληνικό (αριστερά) και αγγλικό (δεξιά) κώδικα, η Ονομασία της διαδρομής και στη μέση να υπάρχει ανάγλυφη πυξίδα που να δείχνει τη θέση του βορά σε σχέση με την κατεύθυνση που κοιτά το άτομο όταν στέκεται μπροστά και διαβάζει την πινακίδα.

Σημείωση: Στα παραρτήματα του παρόντος περιλαμβάνονται οι περιγραφές των έξι προτεινόμενων διαδρομών στους δήμους Ρεθύμνης, Αγίας Νάπας και Σωτήρας.